

*Analiza rezultata kampanje
podizanja javne svijesti o ulozi
građana/ki u procesu odlučivanja
o NATO integracijama Crne Gore*

Prijedlog praktične politike

Prijedlog praktične politike:

Analiza rezultata kampanje podizanja javne svijesti o ulozi građana/ki u procesu odlučivanja o NATO integracijama Crne Gore

*Ova brošura je nastala uz podršku
Ambasade S.A.D u Podgorici. Sadržaj
brošure ni na koji način ne odražava
stavove i mišljenja Ambasade S.A.D.*

Uvod

Cilj ovog rada je analiza rezultata javne kampanje *Za ili protiv ulaska Crne Gore u NATO*, realizovane u tri crnogorske opštine u sjevernoj regiji – *Beranama, Bijelom Polju i Pljevljima*, kao i sumiranje ključnih nalaza i preporuka za podizanje javne svijesti o ulozi građana u procesu odlučivanja o NATO integracijama Crne Gore. Javna kampanja je organizovana u okviru projekta *Odgovorani, transparentni i otvoreni pristup pitanju NATO integracija Crne Gore* podržanog od strane Ambasade S.A.D. u Podgorici, koji je CEDEM realizovao u partnerstvu sa NVO *Spona* iz Berana¹.

Neformalno udruženje građana/ki, nosilac javne kampanje na sjeveru je, kao inovativni, participatorni mehanizam jačanja građanskog aktivizma kada je u pitanju proces odlučivanja o NATO integracijama Crne Gore, u oktobru 2014. godine usvojilo Platformu djelovanja² koja sadrži ključne principe u pogledu

¹ Cilj projekta, koji se realizovao u tri sjeverne opštine je podizanje građanske svijesti i zainteresovanosti lokalnog stanovništva da se aktivnije uključi u proces odlučivanja o NATO integracijama Crne Gore, i to na temelju objektivnih, jasnih i razumljivih stavova "za i protiv" članstva Crne Gore u NATO. Nosilac kampanje na sjeveru je neformalno udruženje građana koje čini 12 građana i građanki Berana, Pljevalja i Bijelog Polja, različite starosne dobi i profesija, sa stavovima „pro et contra“ kada je u pitanju članstvo CG u NATO.

² Platforma je objavljena na CEDEM-ovoj Fejsbuk stranici: <https://www.facebook.com/pages/Centar-za-demokratiju-i-ljudska-prava-CEDEM/183609751753056?fref=nf>

promovisanja aktivne participacije građana u tom procesu. Učesnici javne debate u tri sjeverna grada su bili *predstavnici iz reda građana/ki Crne Gore*, uključujući i *članove neformalnog udruženja građana/ki* čime je dodatno akcentovan značaj građanskog aktivizma u okviru spomenutog projekta. Kampanja je uključila i anonimno anketiranje građana o stepenu informisanosti lokalnog stanovništva o NATO integracijama i njihovim stavovima po pitanju članstva Crne Gore u NATO.

NATO je političko - vojna organizacija koja se zalaže za iste vrijednosti, principe i ciljeve koje ima i EU. Ispunjavanje kriterijuma za članstvo u Alijansi u velikoj mjeri znači i postizanje standarda potrebnih za članstvo u EU, pogotovu u pogledu vladavine prava i borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije. Crna Gora je postala članica NATO programa Partnerstvo za mir (PzM) u decembru, 2006. godine, dok je zahtjev za dobijanje statusa kandidata za članstvo u NATO predat u novembru, 2008. U decembru, 2009. godine Crnoj Gori je upućen poziv za Akcioni plan za članstvo (MAP) koji predstavlja NATO program pružanja pomoći i praktične podrške zemaljama koje žele da se priključe Alijansi, prilagođen njihovim individualnim potrebama. MAP se realizuje kroz podnošenje godišnjih nacionalnih programa u kojima se predstavljaju rezultati i buduće aktivnosti u okviru pet oblasti: društveno-političke, bezbjednosne, vojno-odbrambene, finansijske i pravne oblasti na osnovu kojih se procjenjuje

napredak koji je država ostvarila na putu ka članstvu u NATO. Crna Gora je u februaru 2014. godine podnijela *Izveštaj o realizaciji Četvrtog godišnjeg nacionalnog programa*, a u januaru ove godine je usvojen *Peti godišnji nacionalni program* u okviru MAP-a.

Analizirajući širi društveno-politički kontekst u Crnoj Gori, pitanje NATO integracija je u 2014. godini imalo primat u odnosu na pitanje pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, budući da je jedan od Vladinih najvažnijih programskih prioriteta u toku prošle godine bilo intenziviranje aktivnosti u pogledu ispunjavanja obaveza iz evroatlantske agende u susret septembarskom NATO Samitu u Velsu. Uprkos očekivanjima Vlade Crne Gore, ali i međunarodne političke i stručne javnosti, Crna Gora nije dobila poziv za članstvo na Samitu, što je izazvalo burne reakcije i oprečna mišljenja među političkim zvaničnicima. Dok su predstavnici crnogorske vladajuće koalicije isticali da je Samit u Velsu *odao priznanje Crnoj Gori za napore koje je ona uložila po pitanju evroatlantskih integracija u periodu od obnove nezavisnosti 2006. godine do danas*, opozicija je nedobijanje poziva za članstvo okarakterisala kao *diplomatski šamar i spoljopolitički poraz aktuelne vlasti*. Svakako, pitanje NATO integracija Crne Gore ostaje u fokusu Vladinog programskog djelovanja i za očekivati je da će Koordinacioni tim za članstvo u NATO u narednom periodu intenzivirati aktivnosti usmjerene na jačanje javne podrške ovom pitanju.

Stavovi javnog mnjenja o NATO integracija ma Crne Gore

Crnogorska javnost je podijeljena po pitanju eventualnog članstva Crne Gore u Alijansi; mnogo je više onih koji se protive članstvu i, prema posljednjem istraživanju javnog mnjenja koje je CEDEM sproveo u septembru, 2014. godine³, oko 35% građana podržava pristupanje NATO savezu. Istraživanje je pokazalo da je značajan broj (20%) onih koji nemaju stav i neopredijeljeni su po pitanju članstva u NATO. U odnosu na rezultate istraživanja sprovedenog u martu 2013. godine⁴, prema kojem 17% ispitanika nije imalo stav po pitanju članstva u NATO, dok je 52% bilo protiv ulaska u Alijansu, prije možemo govoriti o značajnijem padu broja onih koji su protiv, nego o povećanju podrške za članstvo. Više je razloga koji utiču na još uvijek skromnu javnu podršku, ali i neopredijeljenost značajnog broja građana po pitanju NATO integracija.

Prvo, NATO intervencija 1999. godine na teritoriji tadašnje Savezne Republike Jugoslavije koja je, primarno, bila usmjerena na Srbiju, rezultirala je tragičnim ishodom u ljudskim žrtvama i ogromnoj materijalnoj šteti. Ovaj događaj je možda i ključni inhibitor razvijanja

³ <http://cedem.me/sr/programi/istraivanja-javnog-mnjenja/politiko-javno-mnjenje/viewdownload/36-politiko-javno-mnjenje/566-istraivanje-javnog-mnjenja-crne-gore-o-nato-septembar-2014.html>

⁴ <http://cedem.me/sr/programi/istraivanja-javnog-mnjenja/politiko-javno-mnjenje/finish/36-politiko-javno-mnjenje/383-politiko-javno-mnjenje-mart-2013.html>

pozitivnog stava prema Alijansi, naročito kod srpskog dijela stanovništva.

Drugo, neosporno je da se izražen politički diskurs, odnosno polarizacija stavova po pitanju NATO integracija unutar partijskih krugova negativno odražava na dobar dio crnogorske javnosti i utiče na povećanje stepena *zbunjenosti i neopredijeljenosti* kod crnogorskih građana. *Partije vlasti javno podržavaju NATO integracije, dok se većina partija u opoziciji protivi NATO integracijama, i mišljenja su da građani na referendumu treba da odluče o ovom pitanju, uvjereni da će rezultat referendumu biti negativan.*⁵

Treće, ne treba zanemarivati činjenicu da i različito *naglašavanje prioriteta u unutrašnjoj, ali i spoljnoj politici utiče na nivo podrške javnosti jedne države, te da podrška članstvu u NATO raste kada je to pitanje u žiži i obrnuto*. Poznato je da NATO protivnika ima i u određenom broju zemalja EU, te da njihovi, uglavnom pacifistički stavovi, utiču na formiranje mišljenja kod jednog dijela visokoobrazovane populacije u Crnoj Gori.

Četvrto, bitno je pomenuti i tzv. „situacioni faktor“. Određeni događaji na međunarodnom planu, kao što je primjera radi, eskalacija sukoba u Ukrajini, definitivno imaju odraz na pad podrške NATO integraciji. Svakako, i nedobijanje poziva za članstvo Crne Gore u NATO na

Samitu u Velsu je destimulišuće djelovalo na dio javnosti koji podržava članstvo.

Peto, ne treba zanemarivati činjenicu da na neopredijeljenost i *ravnodušnost* jednog dijela stanovništva u pogledu pristupanja Crne Gore NATO savezu svakako utiče i to što je odluka o članstvu ipak politička odluka na koju jedna država ne može uticati. Uprkos propagiranju stava NATO zvaničnika da je za dobijanje poziva za članstvo u NATO od ključne važnosti to u kom obimu i koliko brzo i efikasno država ispunjava obaveze predviđene Akcionim planom, naročito u pogledu intenziviranja borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, kao i sveobuhvatnih institucionanih reformi sa akcentom na reformu pravosuđa i sektor bezbjednosti, praksa ipak pokazuje da poziv ne zavisi samo od toga. Činjenica da je Albanija postala NATO članica 2009. godine, a da je tek sredinom 2014. godine ispunila kriterijume za dobijanje statusa kandidata za članstvo u EU, jasno govori da je u pitanju politička odluka.

Šesto, na slabu podršku javnosti NATO integracijama Crne Gore je u značajnoj mjeri uticala uniformna, jednodimenzionalna Vladina kampanja koja u posljednje vrijeme postepeno poprima karakteristike otvorenog dijaloga, tako da se uvažavanje stavova onog dijela javnosti koji se protivi ulasku Crne Gore u NATO počelo *stidljivo* dešavati tokom prošle godine. Naime, kampanja Koordinacionog tima Savjeta za članstvo u NATO je od prošle godine počela da poprima *inkluzivan* karakter, budući da su u javnu debatu uključeni i protivnici članstva Crne Gore u Alijansi.

⁵ mr Nenad Koprivica, intervju: *Poziv za NATO je politička odluka*, januar, 2014.
<http://portalanalitika.me/clanak/129073/poziv-za-nato-je-politicka-odluka>

Dosadašnja implementacija *Komunikacione strategije za informisanje javnosti o evroatlantskim integracijama* nije u velikoj mjeri uticala na povećanje javne podrške integracijama, ali prema najavama Koordinacionog tima, Vlada planira da intenzivira kampanju usmjerenu na jačanje javne podrške članstvu u NATO na proljeće ove godine.

Javna kampanja podizanja svijesti lokalnog stanovništva o značaju uloge građana/ki u procesu odlučivanja o NATO integracijama

Rezultati ankete sprovedene na lokalnom nivou⁶ na neki su način potvrdili rezultate CEDEM-ovog septembarskog istraživanja javnog mnjenja prema kojem je većina građana/ki protiv ulaska Crne Gore u NATO. Takođe, analizom rezultata ankete je utvrđeno da je podrška NATO integracijama na sjeveru znatno manja u odnosu na javnu podršku izmjerenu na nacionalnom nivou. Kao ključni razlog protivljenja ulasku Crne Gore u NATO, građani navode NATO intervenciju na teritoriji SRJ 1999. godine, ali i: tradicionalno bliske odnose sa Srbijom i Rusijom, gubitak suvereniteta u slučaju da Crna Gora uđe u NATO, kao i značajne finansijske izdatke za državu. Među onim neopredijeljenim, izraženo je i mišljenje

⁶ Aktivnosti su organizovane u tri sjeverne crnogorske opštine – Pljevljima, Bijelom Polju i Beranama, u okviru projekta/kampanje podizanja svijesti o ulozi građana u procesu odlučivanja o NATO integracijama Crne Gore.

da je za Crnu Goru najbolje rješenje da vojno bude neutralna. S obzirom na činjenicu da su anketom pretežno bili obuhvaćeni pripadnici mlađe populacije, mora se istaći da mladi nisu u dovoljnoj mjeri informisani o tome šta je NATO i na koji način članstvo jedne države u Alijansi utiče na reformisanje društva u cjelini. Interesantan je podatak da većina anketiranih 18-godišnjaka vrlo emotivno reaguje na dešavanja u vezi NATO intervencije na teritoriji SRJ uprkos činjenici da su u to vrijeme praktično tek bili rođeni. Ovo upućuje na činjenicu da je prenošenje *kulturnog i istorijskog naslijeđa*, karakteristično za tradicionalnu porodicu i crnogorsko društvo u cjelini, bilo presudno kod većine pripadnika mlađe populacije u pogledu formiranja njihovih stavova o NATO integracijama. Izrazito *ostrашčen* sud o Alijansi mladi mahom oblikuju pod dominantnim uticajem porodičnog okruženja i sredine u kojoj žive.

Među onima koji su protiv članstva preovladava mišljenje da Crnoj Gori nije potreban sistem kolektivne bezbjednosti, jer smatraju da našoj državi ne prijete opasnost od vojnih intervencija drugih država. Anketirani građani/ke smatraju da lokalno stanovništvo nije adekvatno informisano o tome šta NATO znači za lokalne zajednice; koje su to eventualne prijetnje i izazovi s jedne strane, kao i prednosti i koristi s druge strane, koje će građani/ke na lokalnom nivou imati od eventualnog članstva Crne Gore u NATO savezu. Drugim riječima, nedostaje detaljna “costs & benefits” analiza efekata

potencijalnog članstva Crne Gore u NATO, prilagođena lokalnom stanovništvu. Većina anketiranih smatra pozitivnim Vladin iskorak po pitanju otvaranja javnog dijaloga i uključivanja u debatu onog dijela javnosti koji se protivi članstvu u NATO, ali negoduje zbog činjenice da ta debata nosi i dalje epitet "stručne", tako da ostaje i dalje nerazumljiva običnom stanovništvu. Određeni broj anketiranih smatra da je *NATO produžena ruka i poluga moći SAD-a koja se smatra najmoćnijom državom na svijetu, te da našoj državi nije mjesto u jednom takvom savezu*. I pobornici, ali i protivnici članstva naše države u NATO svoj sud uglavnom baziraju na pozitivnim ili negativnim emocijama; vrlo je mali broj onih koji argumentovano i objektivno prosuđuju kada je ova tema u pitanju.

S druge strane, pobornici članstva Crne Gore u NATO smatraju da će NATO, kao sistem kolektivne bezbjednosti, garantovati državi sigurnost granica, ekonomski prosperitet, privlačenje stranih investitora, kao i intenzivniju borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Sudeći po onome što su anketirani naveli kao razloge za članstvo, može se reći da su njihovi odgovori ispravni, ali im nedostaje valjana argumentacija i pravilno promišljanje kada je riječ o suštinskom značenju samih argumenata. Prije bi se moglo reći da se njihova argumentacija bazira na "napamet naučenim lekcijama" iz dnevnih novina i izjavama političara, bez istinskog razumijevanja suštine stvari. Između ostalog, ovo stanovište se može

potkrijepiti podatkom koji kaže da su anketirani, većinom, dali potvrđan odgovor na pitanje - Šta je NATO?, ali isti nisu uopšte, ili nisu adekvatno definisali/obrazložili. Većina NATO pristalica ističe razlog "kolektivne bezbjednosti" kao glavni razlog za ulazak u članstvo, što upućuje na činjenicu da je taj argument građanima i najrazumljiviji, jer NATO doživljavaju, prije svega, kao vojnu organizaciju.

Rezultati ankete su pokazali da postoje izvjesne razlike u pogledu neopredijeljenosti lokalnog stanovništva po pitanju NATO integracija, kao i stepena interesovanja građana u Bijelom Polju, Pljevljima i Beranama za ovu temu. Tako možemo reći da su građani Pljevalja, shodno rezultatima ankete, više neopredijeljeni po pitanju članstva u Alijansi u odnosu na druga dva grada. Takođe, Pljevljaci su pokazali nešto viši stepen interesovanja za NATO temu u odnosu na ostale. Ključna zajednička karakteristika za sva tri grada jeste ujednačena "ostrašćenost" i negativan emotivni naboj prisutan kod protivnika članstva u NATO. Takođe, anketa je pokazala da je više protivnica nego protivnika članstva Crne Gore u NATO. Interesantna su zapažanja kod pripadnika mlađe populacije/pobornika članstva u NATO koji ističu da Crna Gora kao mala država nije sposobna da adekvatno štiti svoje granice:

"Zamislite Crnu Goru kao jedinku. Da li jedinka može da se socijalizuje ako je usamljena? Da li

može opstati bez jake odbrane i podrške? Ne. U slučaju rata, da li bi Crna Gora bila spremna da se bori sama protiv drugih? Ne. Da li je nama NATO kriv za viruse, kašalj, razne bolesti? Ili je za sve to ipak kriv oholi čovjek?”

Građani mahom nisu zainteresovani da se aktivnije uključuju u NATO debatu zbog preokupacije socio - ekonomskim problemima sa kojima se svakodnevno suočavaju, ali i svjesni činjenice da se odluka o pristupanju Crne Gore NATO savezu vrlo vjerovatno *neće donijeti na referendumu*. Takođe, primjetno je da su, nakon Samita u Velsu septembra 2014. i nedobijanja poziva za članstvo u NATO, aktivnosti Vladinog Koordinacionog tima postale rijeđe, što upućuje na zaključak da pristup ovom pitanju nije kontinuiran, već se može okarakterisati kao kampanjski i ad-hoc.

Preporuke:

Mehanizmi za podizanje javne svijesti o ulozi građana/ki u procesu odlučivanja o NATO integracijama

Upkos činjenici da je javna podrška NATO integracijama još uvijek skromna, CEDEM-ovo istraživanje iz septembra 2014. ukazuje, pak, na pozitivan trend kada je u pitanju broj onih koji podržavaju pristupanje Crne Gore Alijansi. Prema najavama, Vladin Koordinacioni tim za članstvo u NATO planira da javnu kampanju intezivira i

usmjeri na povećavanje stepena informisanosti građana o Alijansi, kroz kontinuiranu edukaciju stanovništva i razbijanje tabua i predrasuda oblikovanih kroz višegodišnje djelovanje političkih aktera. Ostaje da se vidi da li će i u kojoj mjeri “nova” Vladina kampanja uticati na rast podrške članstvu Crne Gore u NATO.

Kampanja koju je CEDEM sproveo u partnerstvu sa NVO *Spona* iz Berana na sjeveru pokazuje da je neophodno aktivnosti usmjerene na povećanje svijesti i informisanosti javnosti o NATO integracijama bazirati na:

- Intezivnijem uključivanju građana na lokalnom nivou u javnu debatu sa ciljem jačanja njihove aktivne uloge u procesu donošenja odluke o eventualnom članstvu Crne Gore u NATO savezu.
- Razvijanju posebnih komunikacionih kanala na temu NATO integracija, prilagođenim određenim grupama građana, zavisno od njihove starosne dobi, pola, obrazovanja, zanimanja, područja u kome žive i drugih socio-demografskih karakteristika.
- Organizovanju edukativnih radionica baziranih na relevantnim i objektivnim informacijama o benefitima, ali i zahtjevima, uslovima i potencijalnim prijetnjama i preprekama u pogledu članstva u NATO.
- Izradi detaljne “costs & benefits” analize efekata potencijalnog članstva Crne Gore u NATO, prilagođenoj i razumljivoj lokalnom stanovništvu.

- Depolitizaciji debate o NATO integracijama i prevazilaženju predrasuda oblikovanih djelovanjem unutar partijskih krugova, u cilju smanjivanja broja neopredijeljenih građana po ovom pitanju.
- Razvijanju kontinuiranog dijaloga sa pripadnicima mlađe populacije i podsticanju njihovog aktivnog učešća u javnoj debati.

Od suštinske je važnosti da građani Crne Gore budu **aktivno uključeni** u ovaj proces, bez obzira na to da li će odluka o pristupanju Crne Gore Alijansi biti donijeta na referendumu ili u Parlamentu. Svakako, treba imati na umu da je snaženje javne podrške, ali i uvažavanje različitih stavova javnosti i otvoren pristup kada je u pitanju donošenje odluke o procesu pristupanja jedne države NATO savezu jedan od principa za koji se zalaže i sama Alijansa.